

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1932.

Första kammaren.

Nr 41.

Måndagen den 30 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets memorial nr 33 och utlåtande nr 34 samt statsutskottets utlåtanden 115—120.

Vid föredragning av bevillningsutskottets memorial nr 48, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om punkten 1) i utskottets betänkande nr 43 i anledning av väckta motioner om tull å vissa slag av fisk samt om reglering utav importen av fisk och skaldjur, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkanden nr 49 och 50, bankoutskottets utlåtande nr 59, andra lagutskottets utlåtanden nr 38 och 39 samt första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 16.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 46, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 260 med förslag till lag om anstånd i särskilt fall med gälds betalning dels ock väckta motioner om moratorium i vissa fall för jordbrukare. *Ang. anstånd i särskilt fall med gälds betalning m. m.*

Genom en den 23 maj 1932 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 260, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om anstånd i särskilt fall med gälds betalning.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft de inom andra kammaren före propositionens avlämnande väckta, till lagutskott hänvisade motionerna nr 272 av herr *Herou* m. fl. samt nr 273 av herr *Edberg*.

I motionen II: 272 hade hemställts, att riksdagen hos regeringen ville begära lagstiftnings genomförande snarast möjligt — rörande små och medelstora jordbruksfastigheter — om anstånd med betalning av gäld (moratorium) och om förbud för exekutiv försäljning av sådana jordbruksfastigheter.

I motionen II: 273 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta författningar av det innehåll, att inteckningar, som graverade i jordbruksegendom och för vilka betalning fordrades under innevarande år eller under tiden till den 1 juli 1933, icke finge genom något exekutivt förfarande indrivnas eller ägare till jordbruksfastighet försättas i konkurs för skuld enligt inteckning i jordbruksfastighet eller ränta därå och att icke heller lån, som upptagits i bank, firma eller hos enskild person mot inteckning såsom hel eller delvis säkerhet under ovan angivna tid skulle kunna indrivnas på exekutiv väg samt att därjämte för

Ang. anstånd
i särskilt fall
med gälds be-
talning m. m.
(Forts.)

växellån, för vilka motvärdet använts huvudsakligen till jordbrukets eller dess binäringars främjande eller upprätthållande, generellt moratorium till den 1 juli 1933 skulle beviljas enligt de närmare bestämmelser, som Kungl. Maj:t komme att fastställa, varvid kreditkassan av år 1922 borde stödja de fordringsägare, vilka härigenom eventuellt bleve lidande, såsom hittills skett, då det gällt industrien, samt att vederbörande utskott måtte utforma för dessa bestämmelsers utfärdande erforderlig författningstext.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A) att förevarande proposition nr 260 måtte av riksdagen bifallas;

B) att motionerna II: 272 och 273 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herr *Branting* beträffande lagförslaget.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten A.

Herr Branting: Herr talman, mina herrar! Jag ber att få med några ord motivera den särskilda reservation, som jag har avgivit i denna fråga. Men jag vill också samtidigt tillåta mig att framhålla den uppfattningen, att kamraren i detta ärende — liksom säkerligen i alla andra, men alldeles särskilt här — bör med utomordentlig uppmärksamhet och allvar taga ställning till den föreliggande frågan, ty enligt mitt förmenande har det avgörande, som här skall träffas, en räckvidd långt utöver den speciella sak, det nu gäller, — här komma att beröras allmänna, nationella värden. Saken gäller ju alltså närmast den av Kungl. Maj:t föreslagna nya moratorielagen, som avser att möjliggöra specialmoratorium för vissa enskilda företag. Med andra ord: dessa företag skola tillerkännas förmånen av moratorium, istället för att tvingas till konkurs. Det bör då till en början observeras, att den nu föreslagna lagen icke är identisk med den moratorielag, som riksdagen antog för några månader sedan. Det bör också uppmärksammas, att denna nya moratorielag nu ligger på riksdagens bord, sedan riksdagen häromdagen antog en ny, särskild konkurslag, som ju möjliggör, att en konkurs avvecklas under betydligt långsammare och lugnare former än vanligt samt under ledning av förvaltare, som utses av Kungl. Maj:t.

Beträffande den nu föreliggande moratorielagen torde jag väl icke röja någon hemlighet, när jag nämner, att det föreliggande förslaget speciellt syftar att tillämpas på tändsticksbolaget, som alltså nu icke skall utsättas för faran av en konkurs, utan i stället åtnjuta förmånen av det nyinstittade moratoriet. Man har såsom en motivering till detta förslag anført, att det ur allmänna synpunkter skulle vara av intresse, att tändsticksbolaget icke genom en konkurs faller sönder, och speciellt har det påpekats, att tändsticksbolagets utländska koncessioner om möjligt måste bevaras på en hand, vilket den nya moratorielagen skulle möjliggöra. Nu har jag den meningen, att ifrågakommande bolag just med tillämpning av den nyss antagna, speciella konkurslagen skulle, ifall överhuvud taget konkurs för bolaget ifrågakomme, kunna under *konkursförvaltningens* form hålla samman detta knippe av utländska koncessioner. Jag förmenar således, att man i detta fall skulle kunna reda sig med den nya konkurslagen, och att man icke skall behöva av det angivna skälet antaga den nya, speciella moratorielagen. Motsatsen har i vart fall icke bevisats.

Det finnes ett särskilt skäl och ett synnerligen allvarligt skäl för, att nu detta bolag, liksom övriga Kreugerföretag, icke bör beviljas specialmoratorium.

Skälet är, att den nya moratorielagen skulle, till förmån för vissa enskilda personer, sätta allmänna strafflagen ur funktion. Genom moratorielagen förordnar man helt enkelt, att strafflagens 23 kap. om konkursförbrytelse icke skall kunna komma i någon som helst tillämpning beträffande de företag, som få åtnjuta specialmoratoriet. Som bekant är ju förhållandet det, att konkursförbrytelse överhuvud taget icke kan ifrågasättas eller ifrågakomma, om inte konkurs inträder. Varken de grova konkursbedrägerierna, som omnämnas i 23 kap. 1 och 2 §§, eller de mindre grova försummelser och vårdslösheter, som avhandlas i 3 § av samma kapitel, bli någonsin aktuella eller åtalbara, om konkursen skulle på detta sätt genom ett specialmoratorium helt behändigt trollas bort. Personer, som eljest skulle genast omhändertagas av polismyndigheterna, handlingar och papper, som skulle beslagtogs — ja, allt detta blir det aldrig tal om, utan saken förloper helt fridfullt på ett helt annat sätt. Det blir sålunda ej några obehagliga undersökningar, några särskilda förhör eller någonting dylikt. Den nya moratorielagen får för övrigt den följden, att om trots allt konkurs icke skulle kunna undvikas, utan sedermera skulle inträffa, så har moratoriet i alla fall så förskjutit tiderna, att eljest åtalbara, brottsliga handlingar genom moratoriet blivit preskriberade. Jag syftar då speciellt på de brott, som omnämnas i mom. 2 av 3 § i 23 kap. strafflagen. Och det är ju denna grupp av förseelser, som särskilt kan komma att beröra exempelvis en hel bolagsstyrelse. Jag förmenar, herr talman, att moratorielagen i det skick, vari den nu föreligger, innebär ett synnerligen allvarligt angrepp på intressen, som äro större och mera allmänna än tändsticksbolagets och dess intressenters ekonomiska intresse. Jag menar, att grundfelet i den nu föreslagna moratorielagen, som jag här har påpekat, är av så allvarlig beskaffenhet, att riksdagen icke kan utan vidare passera förbi denna sak.

Den omständighet, som jag här har framhållit, alltså moratorielagens betydelse i fråga om de straffrättsliga konsekvenserna, har ju ingalunda varit okänd eller osynlig för lagutskottets övriga ärade ledamöter. Tvärtom: saken har påpekats och för övrigt inte från början från mitt håll, utan från annat håll. Den har ivrigt diskuterats, och man har inte kunnat förneka konsekvenserna av moratorielagen, sådana som jag här har framlagt desamma. Men de påstådda ekonomiska intressena ha fått överväga de moraliska betänkligheterna. Lagutskottet har icke heller sett sig i stånd att på något sätt komplettera moratorielagen så, att vid beviljande av specialmoratorium samma läge ur straffrättslig synpunkt skulle inträda som vid konkurs.

För övrigt vill jag tillåta mig att fästa kammarens uppmärksamhet på en ganska egenartad bestämmelse i § 6 av den nya lagen. Där heter det uttryckligen i de sista raderna, att administratorerna icke äro skyldiga att vidtaga åtgärder för bolagets trädande i likvidation eller försättande i konkurs. Denna bestämmelse, som alltså fritager de av Kungl. Maj:t utsedda förvaltarna från att vidtaga åtgärder, som i normalt fall skulle vara ofrånkomliga för att sätta respektive bolag i likvidation eller konkurs, har fallit lagrådet i ögonen. Lagrådet har härom yttrat, att »härav får dock enligt lagrådets mening den slutsatsen icke dragas, att bolagets rörelse må fortsättas utan hänsyn till den skyldighet, som kan uppkomma för bolaget att träda i likvidation eller konkurs». Lagrådet tolkar sålunda bestämmelsen i den nya moratorielagen på det sättet, att om respektive bolag skulle vara konkursmässigt eller likvidationsmässigt, böra förvaltarna anmäla situationen för Kungl. Maj:t, och sedan må konkurs inträda.

Jag menar, att det är ett underligt läge man här har kommit i. För att rädda vissa företag från konkurs, stiftar man en särskild moratorielag, och där stadgas uttryckligen befrielse för de särskilda förvaltarna från att försätta bolaget i likvidation eller konkurs. Men ändå vill lagrådet för sin del

*Ang. anstånd
i särskilt fall
med gälds be-
talning m. m.*
(Forts.)

Ang. anstånd
i särskilt fall
med gälds be-
talning m. m.
(Forts.)

fasthålla vid, att om företaget är likvidationsmässigt eller konkursmässigt, så skola förvaltarena frånträda sitt uppdrag och företaget gå i konkurs.

Det föreligger här, enligt min mening, en motsägelse och en oklarhet, som kommer av det förhållandet, att man på en gång vill till varje pris söka undvika konkurs för vissa företag — därför stiftar man nu en särskild lag — men man vågar ändå ej gå så långt, att man vill låta uppenbart konkursmässiga företag under Kungl. Maj:ts förvaltares ledning fortsätta sin rörelse, vilket ju skulle vara direkt stridande mot strafflagen.

Jag har, herr talman, under övervägande av de nu anförda synpunkterna, kommit fram till den ståndpunkten, att det föreliggande lagförslaget bör av riksdagen avvisas. Jag kan för min del icke vara med om att på detta sätt hejda polisen vid tändsticksbolagets förnämliga tröskel. Och vad speciellt de mångomtalade utländska koncessionerna beträffar, så har jag för övrigt den bestämda uppfattningen, att just beträffande omständigheterna vid dessa utländska koncessioners tillkomst skulle en utvädring och en utredning genom polisens försorg vara av synnerligt intresse. Det är, som jag ser saken, ett allmänt renlighetskrav, att just dessa koncessionsaffärer bli ordentligen belysta. Vid dessa koncessionsöverenskommelser fruktar jag, och det ej utan skäl, att diverse, om jag så får uttrycka mig, anmärkningsvärda gåvor ha förekommit. Vi ha enligt min mening inte här i landet rättighet att i fråga om alla dessa internationella affärer stifta en särskild lag, som möjliggör dimbildning och oklarhet, där i stället allmänna åklagaren borde beredas tillfälle att lägga papperen på bordet.

Jag har för övrigt den bestämda uppfattningen, att redan den i mars — och, jag vet mycket väl, även utan reservation från min sida — i all hast, under en nattlig timme tillkomna moratorielagen har oerhört *försvarat polisutredningen*, särskilt i det viktiga avseendet, att den har i stor utsträckning möjliggjort undanröjande av bevis. Och jag vill klargöra min uppfattning, att om nu denna nya moratorielag antages, gör riksdagen sig medansvarig till, att ett fortsatt dylikt undanröjande av bevis blir möjligt. Jag förmenar också, att det ej finnes någon möjlighet att göra en bestämd åtskillnad mellan å ena sidan Kreuger & Tolls och å andra sidan tändsticksbolagets affärer. Tändsticksbolaget har väl snarare varit det företag, som utgjort centrum i Kreugerföretagens stora spindelnät. Det är ej möjligt att avskilja detta bolag från den övriga härvan och påstå, att tändsticksbolaget är en sak för sig, som ej alls har med de övriga affärerna att göra. Allt går här i vartannat. Vad som här förberedes, genom den särskilda moratorielagen beträffande tändsticksbolaget, det är, enligt min känsla och övertygelse, någonting oerhört.

Jag vill, herr talman, hemställa, att förevarande proposition måtte av kamraren avslås.

Häri instämde herr *Ström*, *Fredrik*, och herr *Holmgren*.

Herr **Åkerman**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottsförslaget.

Den föregående ärade talaren lade oss på hjärtat, att vi noga skulle betänka vad vi hade före här och vikten av det förslag, som är framlagt. Det vet nog den ärade talaren, att vi göra. Utskottsbehandlingen har varit mycket grundlig, och de frågor han här lagt fram ha varit ingående ventilerade. Att vi stannat vid en hemställan om bifall till propositionen beror därpå, att lagutskottets majoritet haft klart för sig, att det står så stora intressen på spel här, och att det är av stor vikt, att något rådrum kan beviljas, ifall det behöves.

Herr Branting framhöll, att det skulle kunna inträffa, att en utredning

beträffande vissa eventuella kriminella förfaranden bleve genom moratoriet försvarad, men man må besinna, att den olägenhet, som han här framhåller, inte skulle kunna, såvitt jag förstår, undvikas på annat sätt än genom en fullständig omarbetning av 23 kap. strafflagen, och en sådan omarbetning var otänkbar. I det läge, vari frågan låg, fanns ingenting annat att göra än att godtaga förslaget i det skick, vari det föreligger, utan något komplement av strafflagsändring.

*Ang. anstånd
i särskilt fall
med gälds be-
talning m. m.
(Forts.)*

Av herr Brantings anförande framskymtade, att han tänkte sig en möjlighet, att man skulle i kriminellt hänseende likställa konkurs med moratorium, men jag vädjar till den ärade talaren, hur det skulle taga sig ut, om man gjorde någonting sådant. Antag, att man skriver in i lagen, att ett moratorium skall betraktas som likställt med konkurs i kriminellt hänseende. Menar han, att polisen då skall kunna slå ned på och häkta dessa människor, som det är tal om? Men om det sedan inte blir någon konkurs, så måste man väl säga, att man hade kommit att gå något väl långt. Beträffande § 3 i kap. 23 erkänner jag, att det på detta enda ställe är en liten punkt, där man verkligen finner, att moratoriet kan på visst sätt ingripa i kriminalrättsligt hänseende, men det är att märka i fråga om det brott, som där beskrives, att ett ungefär liknande förfarande finnes beskrivet litet längre fram i paragrafen, just ett sådant förfarande, som nog torde vara det vanliga i sådana fall som dessa, under det att det av herr Branting omnämnda exemplet är mera sällsynt och nog förekommer egentligen mera i små affärer och bland småfolk. Jag tror därför inte, att det har någon praktisk betydelse. Med allt erkännande av den ärade talarens indignation över, att det skulle kunna inträffa stötande saker i kriminellt hänseende här, så må jag ändå säga, när jag tänker på de stora ekonomiska intressen, som här stå på spel, och som inte så mycket gälla intressenter och andra i dessa bolag, som fast mera den stora arbetarstammen, att då regeringen, som ju känner läget bättre än de flesta, har begärt denna lag, man då inte kan våga — jag kan åtminstone inte taga på mitt ansvar att göra det — ställa sig avvisande.

Den anmärkning, som talaren gjorde beträffande § 6, anser jag vara fullkomligt uppklarad genom lagrådets uttalande jämfört med lagtexten. Där tycker jag ej någon fara förefinnes.

Då man lägger allt detta tillsammans så vill jag säga det, att jag kan inte vägra mitt bifall till denna lagstiftning utan hemställer om bifall till utskottsförslaget.

Herr Branting: Ja, herr talman, vad utskottets ärade ordförande anför, har jag på intet sätt lämnat obeaktat. Det har också på mig gjort ett starkt intryck, när dessa argument anförts inom utskottet. Men här gäller det ett avvägande av olika intressen. Och vad beträffar, att man i detta fall skulle taga ståndpunkt särskilt med tanke på de i respektive företag anställda arbetarna, så kan man dock icke påstå, att någon som helst utredning blivit förebragt därom, att ett avslag på moratorielagen skulle betyda någonting i fråga om deras möjligheter till fortsatt arbete. Såsom det avgörande argumentet har man i stället anför, att det vore nödvändigt, att tändsticksbolaget icke ginge i konkurs, för att man skulle kunna bevara de utländska koncessionerna, vilket jag inte kan se är samma sak. Såvitt jag sett av pressen, har tändsticksbolaget tvärtom redan börjat, som det heter, »koncentrera» sin produktion. Det har redan nedlagt fabriken i Vänersborg, och det är ju inte annat att vänta än just en *inskränkning* av den svenska tändsticksindustrien som en följd av hela den organisation, som byggts upp av Kreuger och hans medhjälpare.

Den föreslagna lagen anger i sin första paragraf, att Konungen skall äga bestämma om lagens trädande i tillämpning för tillgodoseende av »allmänt

Ang. anstånd i särskilt fall med gälds betalning m. m.
(Forts.) väl». Men, mina herrar, jag tror icke, att man befordrar allmänt väl, ifall man ger möjlighet till befästade av den uppfattningen, att här i landet inte råder likhet inför lagen. Det är just den saken, det gäller. Vissa enskilda personer, vissa grupper komma genom den nya lagen i en särställning och bli inte längre hotade av strafflagens bestämmelser om konkursförbrytelse.

För övrigt, förhåller det sig icke så, att om nu Kungl. Maj:t i något visst fall träder in för att med stöd av denna nya lag rädda ett företag från konkurs, och i stället beviljar specialmoratorium, tillsätter förvaltare o. s. v., överhuvud taget förfar enligt denna lag, förhåller det sig icke då så, att det allmänna därmed också har påtagit sig vissa *ekonomiska* förpliktelser? Det är nog inte bara ett moraliskt ansvar, som man här tager på sig, utan det är sannolikt också ett ekonomiskt.

Jag vill sluta med att konstatera, att herr Åkerman i allt fall icke kunnat bestrida riktigheten av det väsentliga i vad jag här anfört, icke har kunnat bestrida, att den nu föreliggande moratorielagen betyder, att strafflagens konkursbestämmelser sätts ur kraft.

Herr Borell: Herr talman! Sedan utskottets ordförande yttrat sig i saken, kan jag fatta mig ganska kort. Det är endast med anledning av ett par yttranden av den siste ärade talaren, som jag skall be att få säga några ord.

Herr Branting sade, att det inte var bevisat, att man genom att bevilja moratorium och därmed öppna möjlighet för tändsticksbolaget att behålla sina koncessioner, handlade i de svenska arbetarnas intresse. Det torde emellertid vara väl bekant, att den svenska tändsticksindustriens framtid väsentligen beror på huruvida och i vilken omfattning de utländska koncessionerna kunna bibehållas. Därpå är den svenska exportmöjligheten beroende. Det synes mig således vara ett stort allmänt intresse, att denna kan upprätthållas.

Beträffande herr Brantings yttrande, att man genom denna moratorielagstiftning skulle skapa olikhet inför lagen, vill jag säga, att detta icke är riktigt. Konkurslagens bestämmelser träda ju icke i kraft, förrän konkurs inträder. Vilket företag som helst befinner sig ju i precis samma predikament. Kan man reda upp affärerna, så att konkurs inte inträffar, så kunna icke konkurslagens bestämmelser om konkursförbrytelse tillämpas även om förutsättningar därför eljest skulle förefinnas. Här är det samma förhållande. Skulle trots moratoriet något av de nu ifrågasatta bolagen eller något bolag, som faller under denna lagstiftning, träda i konkurs, då tillämpas konkurslagens bestämmelser, annars göra de det inte.

Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Westman: Herr talman! Jag vill framföra det önskemålet, att när Kungl. Maj:t beviljar anstånd efter denna lag för gäldenär, Kungl. Maj:t i samband därmed måtte träffa sådan överenskommelse med vederbörande gäldenär, att det material, varöfver vederbörande i visst bolag och dess dotterbolag förfoga och som kan vara av betydelse för polisens utredning rörande brott, varmed polisen har anledning sysselsätta sig, måtte ställas till polisens förfogande och icke undanhållas, på grund av att det är av privat natur. En sådan överenskommelse kan naturligtvis i detta sammanhang mycket väl träffas, och därigenom skulle till en del de betänkligheter, som herr Branting framhållit, bli undanröjda.

Jag ber, för övrigt, att få yrka bifall till utskottets hemställan med anledning av de synpunkter, som framhållits av utskottets ärade ordförande.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag har begärt ordet endast därför att jag vill till protokollet få antecknat, att jag för min del i detta fall allenast

handlar auktoritativt, och det skulle inte förundra mig, om flertalet av riksdagens medlemmar gjorde på samma sätt. Jag förstår verkligen inte konsekvenserna av ett beslut i den ena eller den andra riktningen, jag anar dem inte ens och kan således ännu mindre göra några påståenden om vad som kommer att inträffa. Här skall riksdagen bevilja ett särskilt moratorium, som förhindrar konkurs uppkomst och tillämpning av strafflagens bestämmelser om konkursförbrytelser. Då vill jag gentemot herr Borell säga, att detta i alla fall är en mycket ovanlig åtgärd från riksdagens sida och att den skapar en viss olikhet inför lagen, då ju alla andra företag, på vilken denna lag inte kommer att tillämpas, få brottas med sina egna svårigheter. Herr Branting fäste min uppmärksamhet på denna sak kort före plenum. Jag har omöjligt hunnit sätta mig in i denna fråga, och jag har trott, att det här får väl vara ett av de fall, där man måste handla auktoritativt.

*Ang. anstånd
i särskilt fall
med gälds be-
talning m. m.
(Forts.)*

För min del vill jag ingen människas död, och jag är glad över att jag aldrig fått vara åklagare — det skulle jag för resten genast ha av sagt mig — jag har heller aldrig sökt någon sådan befattning. Men det är givet, att vid en sådan här världssituation med all den svindel, som samhällssystemet mycket mer än individerna åstadkommit — ty de enskilda svindlarna äro ju bara dockor i det stora spelet — så är det i alla fall glädjande, att mänskligheten frågar, om det ej här behövs någon upprensning. Och det är väl önskvärt, att en sådan upprensning blir så utluftande och så renande som möjligt. Man drömmer om ett annat samhällssystem, men jag vet icke riktigt, om allt kan ordnas på det sättet. Ej heller socialismen råår ännu med detta stora företag, och vi äro inte färdiga att med kraft gå in för detta system ens under nuvarande förhållanden. Men man håller i alla fall på med att grubbla över vad som skall komma en gång i tiden, som skall kunna råda bot för dessa mycket stora missförhållanden. Är det nu så, att vi, som man brukar säga, skola försöka återuppbygga Europa på alla möjliga sätt, något som vi började med redan vid världskrigets utbrott, och på det viset med hartassen släta över alla de avgrunder av missförhållanden, på vilka systemet Europa — naturligtvis vid sidan av stora förtjänster — bygger, så kan det vara för efterkommande ännu mera äventyrligt, än om en upprensning nu sker.

Herr talman! Jag vet verkligen icke, vad jag gör i detta fall, och därför kommer jag ej att rösta för det framlagda förslaget, men jag vågar icke heller taga på mitt ansvar att rösta emot detsamma.

Herr statsrådet **Gärde**: Jag tror, att ingen i denna kammare har den miss tanken, att detta lagförslag tillkommit för att gynna något enskilt intresse, utan alla inse nog, att det är viktiga nationalekonomiska och sociala intressen, som utgöra motivet till lagstiftningen. Detta framgår ju också tydligt av första paragrafens lydelse, där det heter: »Konungen äge, där det med hänsyn till svår penningkris prövas oundgängligen nödigt för tillgodoseende av allmänt väl, efter hörande av fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret medgiva gäldenär det anstånd med gälds betalning, som av omständigheterna påkallas.» Man har ingen anledning att utgå från annat än att denna lag blir tillämpad i överensstämmelse med detta stadgande och i den anda, som talar ur dessa ord. Det är ju så, att tändsticksbolagets rörelse — eftersom nu detta företags namn här har nämnts — är i hög grad beroende av bibehållandet av de utländska koncessioner, som det här är fråga om. Moratoriet skulle ha till syfte, om det överhuvud taget behöver komma till användning, vilket jag ju icke kan uttala mig om, att skaffa bolaget ett rimligt rådum för att åvägabringa de avtal och den rekonstruktion, som äro påkallade för bolagets fortsatta bestånd.

I detta sammanhang ber jag att få påpeka, att en konkurs för bolaget givetvis medför, att bolaget såsom juridisk person kommer att försvinna. I och

Ang. anstånd i särskilt fall med gälds betalning m. m.
(Forts.) med konkursansökan upphör således bolaget, och det är icke möjligt att, sedan konkurs inträtt, åvägabringa en sådan rekonstruktion, att bolagets rörelse kan fortsättas under samma firma som tidigare. Men det är också klart — det medger jag gärna — att när man ingriper på detta område med en speciallagstiftning, liksom beträffande varje annat område, där man företar ett sådant ingripande, så kan det icke ske utan vissa uppoffringar. Det gäller då att väga uppoffringarna mot de vinster, som man kan ernå genom lagstiftningen i fråga.

Vad nu särskilt det straffrättsliga området angår, så tror jag icke, att uppoffringen är av den omfattning, att man på den punkten behöver hysa någon tvekan. Det andra momentet i 23 kap. 3 § strafflagen, som herr Branting pekade på, utsäger visserligen, att det är en gäldenär förbjudet att företaga vissa handlingar inom de sista 30 dagarna före konkursens början och att han, om han ändå gör det, ådrager sig ansvar för vårdslöshet, men väsentligen samma handlingar, som det i detta andra moment är fråga om, straffbeläggas i fjärde momentet, och detta alldeles oberoende av någon tidsbegränsning. Villkoret är dock där, att gäldenären företagit handlingarna, »sedan han på sådant obestånd kommit, att han inse bort, det han ej kunde rätt för sig göra». I det andra momentet utgår lagstiftaren från den presumptionen, att gäldenären inom de sista 30 dagarna varit på sådant obestånd, att han bort inse, att han inte kunde göra rätt för sig. I fjärde momentet uppställer lagstiftaren såsom förutsättning för straffbarhet, när handlingarna inträffat längre tillbaka än de 30 dagarna, att gäldenären är på sådant obestånd, att han bort inse, att han ej kunde göra rätt för sig. Det är alltså samma handlingar, som bli straffbelagda enligt andra och fjärde momenten. Skillnaden är, att det fjärde momentet i viss mån skärper förutsättningen för straffbarhet.

Därest sådana brottsliga transaktioner skulle förekomma, som herr Branting antydde, så falla de givetvis under fjärde momentet. Man har på den punkten icke att befara, att en gäldenär, som är straffskyldig, praktiskt taget skulle kunna undandraga sig straff för vårdslöshet. Denna min uppfattning har jag också fått bestyrkt vid samtal med ledamöterna i lagrådet. Jag tror alltså inte, att någon verklig begränsning av straffskyldigheten kommer att inträda för en vårdslös gäldenär genom denna moratorielagstiftning.

I anledning av vad herr Westman anförde ber jag att få säga, att det är alldeles självklart, att de av Kungl. Maj:t utsedda administratorerna komma att tillhandahålla polismyndigheten allt det material, som erfordras, därest någon som helst misstanke skulle föreligga från polismyndighetens sida, att ett brott skulle vara begånget. Dessa administratorer komma alltså att tillhandahålla det material, som för brottets uppspårande och ledande i bevis är erforderligt.

Herr Branting: Med anledning av herr statsrådets anförande vill jag för min del gärna instämma däri, att man givetvis inte har den ringaste anledning att tro, att lagförslaget skulle vara framlagt för att skydda några enskilda intressen. Men detta hindrar inte, att lagen i realiteten kommer att verka på det sättet. Och det vore väl inte så farligt, om den bara verkade till att skydda enskilda intressen, men den verkar också till att skada allmänna intressen, nämligen den allmänna känslan för likheten inför lagen, så som jag nyss hade äran anföras.

Vad beträffar herr statsrådets påpekande om förhållandet emellan de två olika momenten, 2 och 4 mom. i 2 §, 23 kap. strafflagen, så är det mig inte alldeles obekant, att det föreligger en viss likhet mellan de olika momentens bestämmelser, så att handlingar, som falla under den ena bestämmelsen, mycket lätt också kunna falla under den andra. Men det är dock inte så, att denna

omständighet medför, att man ur straffrättslig synpunkt kan anse allan rättfärdighet uppfylld. Ty moratorielagens ikraftträdande beträffande ett visst företag medför ju, att *samtliga* bestämmelser, samtliga paragrafer och samtliga moment, i hela 23 kap. komma ur spelet. Eftersom aldrig konkurs inträder, blir där aldrig fråga om någon slags konkursförbrytelse, varken efter den ena eller den andra paragrafen, varken efter det ena eller det andra momentet.

Ang. anstånd i särskilt fall med gälds betalning m. m.
(Forts.)

Herr Schlyter: Herr talman! Då jag inom utskottet uttalat liknande betänkligheter som dem, vilka herr Branting framfört i kammaren i dag, skall jag be att med ett par ord få förklara, varför jag ändå kunnat gå med på utskottets förslag.

Den väsentliga faran med hänsyn till moratoriets effekt i fråga om konkursförbrytelsers bestraffande ligger, efter min uppfattning, i det som herr Branting påpekade i sitt första anförande, nämligen att moratoriet kan möjliggöra för bolagets förvaltare att, om de inte ha rent samvete, undanröja bevisning. Detta är den väsentliga olägenheten. I övrigt finnes ju blott den faran, att det blir ett uppskov med åtals anhängiggörande, eftersom åtal endast under den förutsättningen, att det blir konkurs, kan komma till stånd. Att jag emellertid inte anser denna betänklighet beträffande möjligheten till bevisnings undanröjande böra vara avgörande för ställningstagande till lagförslaget, beror på detsamma, som departementschefen nyss här anförde. När det är Kungl. Maj:t som tillsätter förvaltare, så måste man förutsätta att dessa förvaltare förfara lojalt, så att de inte på något sätt medverka till fördöljande av vad som kan vara av betydelse för en framtida rättegång. Om det visar sig, att verkliga missförhållanden ha förelegat, som kunna antagas leda till ett framtida åtal för konkursförbrytelse, så tror jag, att dessa förvaltare skola anse det vara sin skyldighet att anmäla förhållandet för Kungl. Maj:t, så att Kungl. Maj:t eventuellt kan taga under övervägande, huruvida anledning finnes till moratoriets upphävande.

Herr Lindhagen: Jag skall be att få tillägga något, som jag glömde säga i mitt första anförande. Det finns även en annan synpunkt på denna sak, som för mig är mycket mera huvudsaklig än den, som Schlyter nyss anförde. Det var emellertid lugnande att höra att han, som intagit samma ståndpunkt som Branting, dock kunnat efter inre övervägande komma till det resultatet, att man hellre bör rösta för propositionen än yrka avslag på densamma. Men vad jag icke fått veta och som ingen annan fått veta — kanske därför att man ej kan utreda det, men som dock spelar en ganska betydande roll vid avgörandet — det är: vilket av dessa två förslag gagnar eller skadar mest beträffande framtidsutsikterna, alla dessa bland gemene man, vilkas existens äventyras av den stora krisen och av tändsticksfabrikernas ruinerande? Eller är det kanske likgiltigt för dem, blir det lika dåligt för dem allesamman, vare sig man nu antar eller förkastar Kungl. Maj:ts förslag? Om så är fallet, skulle det inte då möjligtvis resultera i att hela vinsten med antagande av förslaget är, att vissa konkursförbrytelser preskriberas? Ja, är det bara det man vill nå, så må det gärna för mig vara hänt, att de där stackars kuggarna i det stora svindleriet också slippa undan, när ändå inte deras bestraffande på något sätt kan lända det allmänna till något gagn. Men den stora frågan är i alla fall: hur få arbetare, mellanhänder och allt möjligt folk, som nu äro beroende av tändsticksfabrikationen i vårt land och i andra länder, hur få de det ställt? Därom svävar jag i fullkomlig ovisshet, och jag gissar, att även kammarens övriga ledamöter göra det till större delen — måhända göra också Kungl. Maj:t själv och hans regering det.

Ang. anstånd
i särskilt fall
med gälds be-
talning m. m.
(Forts.)

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet under den nu föredragna punkten hemställt; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Branting* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 46 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej; .

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarrens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten B.

Utskottets hemställan bifölls.

På hemställan av herr talmannen beslöt kammarren, att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Anmälde och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 261, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om anstånd i särskilt fall med gälds betalning.

Anmälde och bordlades sammansatta konstitutions- och bevillningsutskottets memorial nr 2, angående ersättning åt av utskottet anlitat biträde.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarrens sammanträde avslutades kl. 4.57 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 31 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Justerades protokollen för den 25 innevarande månad.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 265, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändrad lydelse av §§ 14, 15, 17—22, 27 och 28 riksdagsordningen samt till lag om ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen ävensom en i ämnet väckt motion.

Herr statsrådet *Hamrin* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 267, med förslag till lag om ändrad lydelse av 3 § lagen den 12 augusti 1910 om aktiebolag.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet **Hamrin**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Sjödahls interpellation angående prövningen av ansökningar om tillstånd att med lånemedel bestrida kommunala utgifter, erhöi ordet och anförde: Ledamoten av denna kammare herr Sjödahl har med utgångspunkt särskilt från innehållet i det den 23 oktober 1931 utfärdade s. k. sparsamhetscirkuläret till mig riktat en fråga angående de regler, vilka jag anser för närvarande böra tillämpas vid prövning av ansökningar om tillstånd att med lånemedel bestrida kommunala utgifter. I anledning härav ber jag få meddela följande.

Såsom en huvudregel för erhållande av lånetillstånd har hittills iakttagits, att genom lånemedlen kommunerna skola tillföras varaktiga, för kommunerna verkligt nyttiga tillgångar av värde ungefär motsvarande beloppet av de medel, som skola upplånas. Tillstånd till upplåning har sålunda medgivits för gäldande av utgifter för uppförande av kommunala byggnader, för utvidgning eller mera genomgripande förbättring av befintliga kommunala anläggningar, för anläggande av gator och vägar m. m., dock endast i den mån dessa utgifter icke kunnat anses innefattas i det så att säga normala årsbehovet. Däremot har lånetillstånd i allmänhet icke medgivits för rena konsumtionsutgifter, ej heller för anskaffande av inventarier eller andra föremål, som äro utsatta för mera hastig förbrukning, ej heller för rättegångs- och expropriationskostnader och dylikt.

Den prövning av kommunala beslut om upptagande av lån, som enligt kommunallagarna åligger Kungl. Maj:t, innefattar otvivelaktigt en prövning av behovet av de utgifter, för vilkas täckande tillstånd till upplåning sökes. Omfattningen av denna behovsprövning torde dock i viss mån ha gjorts beroende av kommunernas ekonomi och skattekraft.

Med hänsyn till den stegring av kommunernas skuldbörda, som på senare tid ägt rum, och under beaktande tillika av den nedgång av skatteunderlaget i kommunerna, som är att emotse, har jag funnit en skärpning påkallad av pröv-

Ang. prövningen av ansökningar om tillstånd att med lånemedel bestrida kommunala utgifter.

Ang. prövning
gen av ansök-
ningar om
tillstånd att
med lånemedel
bestrida kom-
munala ut-
gifter.
(Forts.)

ningen utav behovet av beslutade kommunala utgifter, vilka erfordra Kungl. Maj:ts fastställelse. I syfte att fästa uppmärksamheten härå och för att för-
läna ökad styrka åt kravet på att för närvarande största möjliga sparsamhet
iakttages i den kommunala hushållningen utfärdades sistlidne höst, på min
hemställan, det s. k. sparsamhetscirkuläret. Med cirkuläret åsyftades sålunda
i första hand att rikta en maning till kommunerna att *själva* ålägga sig strän-
gast möjliga prövning av behovet av de utgifter, för vilkas täckande lånetill-
stånd söktes. Tillika innefattade cirkuläret ett uttalande, att strängare reg-
ler komme att iakttagas vid prövning av tillstånd att med lånemedel bestrida
kommunala utgifter, än dittills vanligen skett, och att meddelandet av till-
stånd för kommunerna att upptaga lån följaktligen borde, så långt möjligt,
begränsas.

Uttalandet i cirkuläret får anses innefatta, att i synnerhet i fall, där det
är uppenbart, att en ej oväsentlig höjning av kommuns utdebitering, på grund
av den utgift, varom är fråga, eller av andra skäl förestår, utgiften bör tills
vidare uppskjutas, där så kan ske utan åsidosättande av ofrånkomliga sam-
hälleliga förpliktelser. Däremot innebär uttalandet i cirkuläret icke något
ståndpunkttagande till det i interpellationen vidrörda spørsmålet på vad sätt
— genom uttaxering eller genom lån — kommun skall bestrida en beslutad
utgift.

Att utöver vad som framgår av vad jag nu anfört angiva några särskilda
regler för prövningen av dessa ärenden, finner jag varken lämpligt eller av
behov påkallat.

Behovet av att en viss utgift göres, måste prövas från fall till fall under
hänsynstagande till inom skilda kommuner föreliggande skiftande förhål-
landen.

Till upplysning om i vilken omfattning ansökningar om lånetillstånd bifal-
lits respektive avslagits, ber jag till slut få meddela, att under den tid jag
förestått finansdepartementet, hava inom departementet avgjorts ett tusental
framställningar om tillstånd för kommuner att upptaga lån eller teckna bor-
gen. Av dessa hava endast 7 ansökningar av olika skäl helt lämnats utan bi-
fall; i fråga om ett åttiotal ansökningar har nedsättning i lånebeloppen vid-
tagits, i flertalet fall av den anledning att vederbörande kommun vid bestäm-
mandet av lånesumman inräknat utgifter, vilka på grund av sin beskaffenhet
icke bort bestridas med lånemedel.

I ett betydande antal fall har Kungl. Maj:t vidare vid meddelande av till-
stånd att med lånemedel bestrida en kommunal utgift föreskrivit kortare amor-
teringstid än som innefattats i kommunens eget beslut.

Herr Sjö Dahl: Herr talman, mina herrar! Jag ber att till herr statsrådet
få frambära mitt tack för att statsrådet har berett sig tillfälle att besvara min
interpellation.

Beträffande svaret och dess samband med interpellationen vill jag tillåta
mig att göra vissa erinringar. Det som med all sannolikhet på många håll
inom kommunerna åstadkom en viss oro, när man läste det kungl. cirkuläret
förra hösten, var uppenbarligen den begränsning av den kommunala upplånin-
gen och det uppskjutande av igångsättandet av företag, för vilkas utförande
erfordras lånemedel, som regeringen syntes avse i sitt sparsamhetscirkulär. Det
förefaller mig, som om skälen för denna statsrådets hemställan till kommuner-
na vore i vissa avseenden icke tillräckligt starkt motiverade. När man i cir-
kuläret talar om hänsynen, vilket statsrådet nu har upprepat, till stegringen av
kommunernas skuldbörda, undrar jag, om icke denna stegring av kommunernas
skuldbörda, om man tager hänsyn till de absoluta talen — ehuru visserligen
uppenbar — ändå icke är så fruktansvärd, som man i första ögonblicket må-

hända inbillar sig. Nu är det uppenbarligen så, att i alla fall kommunernas starkt ökade skulder motsvaras av ännu mer starkt ökade tillgångar. Om det är på det sättet, att kommunerna i allmänhet ha — helt enkelt — under de senare årtiondena starkt ökat sin förmögenhet, kan man väl ändå ifrågasätta, om det icke är något omotiverat att hänvända sig till kommunerna med bestämda krav på att de skola minska sin skuldbörda eller i varje fall icke omedelbart öka den.

Jag vill nämna några tal för att belysa denna min tes. Landskommunerna ha här i landet under åren 1920—1930 ökat sin skuld från 150 miljoner kronor till 178 miljoner kronor d. v. s. med 28 miljoner kronor. Men samtidigt ha de ökat sina tillgångar med icke mindre än cirka 150 miljoner kronor. Jag tycker, att en ökning av överskottet med mer än 50 procent under denna tid ändå icke är alltför oroande, när det gäller landskommunernas ekonomi. När det gäller städerna, är det liknande tal. Medan städerna ökat sin skuldbörda under samma år med över 200 miljoner kronor, ha de ökat sina tillgångar med över 500 miljoner kronor, d. v. s. ökat sina överskott, sin förmögenhet med mer än 100 procent. Liknande tal skulle kunna anföras för landstingens del.

Jag har ur arbetslöshetsutredningens första betänkande hämtat några siffror, som ytterligare belysa denna kommunernas skuldbörda. Enligt den utredning, som där presteras, ha samtliga kommuner här i landet under åren 1910—1925 ökat sin skuld från 609 miljoner kronor till 1,390 miljoner kronor. Det är, omräknat i 1910 års penningvärde, en ökning från 609 miljoner till 823 miljoner. Utredningen anmärker, att den verkligt stora ökningen av kommunernas skuldbörda har icke kommit under perioden 1910—1925. Den skulle i stället ha uppkommit under perioden 1895—1910, alltså under en period åtskilligt före kriget. I samma betänkande finnes en utredning rörande tillgångarna och skulderna i förhållande till nationalinkomsten, som visar, att 1913 voro tillgångarna cirka 33 procent av nationalinkomsten, medan de däremot 1925 voro 38 procent. Tillgångarna hade alltså ökat med cirka 5 procent. Skuldbördan var 1913 21.8 procent och 1925 22.4 procent, alltså en ökning med bara ungefär $\frac{1}{2}$ procent. Överskottet ökades alltså mycket betydligt. Sålunda vittnar även denna kontrollräkning om att skuldläget i kommunerna icke är på det sätt oroande, som man, när man läser statsrådets cirkulär, i första ögonblicket skulle vilja tro.

Om man ytterligare skulle jämföra stegringen av ränteutgifterna under åren 1913—1927 med hela stegringen av kommunernas utgifter, så visar samma utredning i arbetslöshetsutredningens betänkande, att den allmänna ökningen av utgifterna var 219 procent, men ränteutgifternas ökning inskränker sig till 155 procent.

Jag har med detta velat visa, att enligt min mening är nog den ena premisen för statsrådets cirkulär nämligen den starka stegringen i kommunernas skuldbörda, icke, relativt taget, av den omfattning, att man här i landet behöver vare sig vara alltför orolig eller från regeringshåll göra kommunerna alltför oroliga.

Det andra motiv, som statsrådet i sitt cirkulär åberopat, nämligen minskningen av skatteunderlaget under sista året, är ju obestriddigt. Men vad skola kommunerna göra vid detta förhållande, att man står inför en minskning av skatteunderlaget? Om man då skall kunna vidhålla en normal verksamhet inom kommunerna, har man bara valet mellan skatter och lån. Att mera avsevärt öka skatterna under tider som dessa kan vara mycket besvärligt och ogörligt på många håll. Det är i varje fall ej alltid tillrådligt. Att öka skulderna, under förutsättning att kommunernas ekonomi kan tåla i en framtid att bära denna skuldbörda för att upprätthålla en normal verksamhet, kan enligt min mening ej vara på något sätt otillbörligt. Man får erinra sig, att

*Ang. provin-
gen av ansök-
ningar om
tillstånd att
med lånemedel
bestrida kom-
munala ut-
gifter.*
(Forts.)

Ang. prövning
gen av ansök-
ningar om
tillstånd att
med lånemedel
bestrida kom-
munala ut-
gifter.
(Forts.)

kommunerna icke ha de möjligheter, som statsrådet och chefen för finansdepartementet har, att tillgripa kassafonden, så långt den räcker. Kommunerna ha ännu icke tillåtits att fondera från de rikare och bättre åren till de fattigare och svagare. Jag erinrar mig för en del år sedan — närmare bestämt nio år sedan — att jag hörde den dåvarande finansministern och en förutvarande, som båda voro eniga om att man borde här i landet försöka göra det möjligt för kommunerna att fondera. Det är nio år, sedan detta yttrande föll. Jag tror, att det skulle vara lyckligt och gott, om denna fråga om kommunernas möjlighet att fondera på verkligt allvar togs upp av en regering och bragtes fram till sin lösning. Men när man ej har den möjligheten, återstår ju blott låne- eller skattevägen.

Nu delar jag för min del helt herr statsrådets uppfattning, i vad herr statsrådet yttrade sig i allmänhet, angående vad kommunerna böra låna för, d. v. s. beträffande en inskränkning i deras lånerätt, när det gäller ändamålen, så att de icke låna till inventarier, till årliga omkostnader, till konsumtionsutgifter och sådant. Jag har ej heller någon som helst annan mening än herr statsrådet, när det gäller det sätt, på vilket regeringen och förutvarande regeringar i allmänhet utövat sin kontroll över kommunerna, begränsat lånetiden, begränsat de belopp, för vilka man gick i skuld, med hänsyn till ändamålet o. s. v.

Men en sträng tolkning av statsrådets cirkulär kan leda till den uppfattningen, att en kommun, som i nuvarande läge icke vill bestrida en utgift med skattemedel, utan i stället vill bestrida den med lånemedel och som enligt hittillsvarande praxis också haft rätt att upptaga lån för sådant ändamål, nu skulle kunna av Kungl. Maj:t möta avslag på en lånebegäran. Det är alldeles uppenbart, att om t. ex. en stad som Göteborg, som normalt bestrider utgifterna för sina skolhus med fem års skattemedel, i ett läge som detta finner, att det vore riktigare, för att icke belasta skattebetalarna för mycket, att upptaga ett lån för ändamålet, så är detta en utökning av kommunernas praxis att upptaga lån. En sträng tolkning av statsrådets cirkulär och uttalande kan måhända leda till att man befarar en vägran i ett sådant fall. Jag skulle vara mycket glad, om den fråga, som är framställd i min interpellation, skulle kunna besvaras av herr statsrådet med ett nej, eller om man skulle kunna inlägga i herr statsrådets uttalande här i dag ett nej. Min fråga lydde: Betyder herr statsrådets uttalande, att han vill förmå en kommun att i ett sådant fall, som jag nyss skisserade, även i fortsättningen beträda uttaxeringsvägen, eller vill herr statsrådet rent av mana kommunerna att bestrida utgifter med skattemedel i sådana fall, då lånevägen hittills av kommunerna använts? Ett nej på dessa frågor i det sammanhang, i vilket de framträda i interpellationen, skulle uppenbarligen vara till en viss ledning för kommunerna här i landet.

Jag skulle vilja lämna ett konkret exempel för att visa, hur cirkuläret kan tolkas och vad cirkuläret kan leda till för resultat vid regeringens handläggning av dessa frågor. Min hemstad riktade en framställning till regeringen om att få upptaga ett lån, som till slut begränsades till cirka 120,000 kronor för en om- och tillbyggnad av ett folkbibliotek. För sådana ändamål har kommunen förut alltid använt skattemedel, och drätselkammaren hade förra året föreslagit skattemedel, men man ansåg vid budgetbehandlingen, att man borde gå in för lånevägen, eftersom tiderna voro rätt besvärliga, och man icke, mer än oundgängligen behövdes, ville öka skatten, vilken ändå måste ökas under innevarande år. Denna framställning låg alltså inom den här i landet rådande allmänna lånepraxis. I sitt uttalande här i dag har statsrådet just omnämnt detta ändamål såsom ett av de ändamål, för vilka man lämpligen skulle kunna bevilja lån. Nu fann länsstyrelsen, att behovet av denna saks fullgörande var styrkt, men avstyrkte likväl med hänvisning till bland annat statsrådets cirkulär. Städernas finansråd tillstyrkte låneframställningen, men regeringen av-

slog den. Man kan fråga: Är det så, att i det fall, då en kommuns ställning är sådan, som regeringen utsagt vid cirkulärets utfärdande, nämligen att kommunens ekonomi är ansträngd, man då skall, i den mån så kan finnas ske utan åsidosättande av ofrånkomliga samhällseliga förpliktelser, uppskjuta igångsättandet av ett företag? Men var kommunens ekonomi i det av mig relaterade fallet ansträngd? Givetvis var den det mer än förra året, men när man vet, att i Göteborgs kommun den allmänna låneskulden vid slutet av år 1930 belöpte sig till 165 miljoner kronor, varav blott en femtedel var verklig nettoskuld, som betalades med skattemedel, — ett förhållande, som faktiskt hade ändrats sedan 1914, då hälften av kommunens skuld betalades av skattemedel — så kan man säkerligen icke av skuldsommans storlek draga den slutsatsen, att kommunens ekonomi var hårt ansträngd. Fyra femtedelar av skuldsumman blevo ju faktiskt amorterade eller förräntade av de företag, för vilka man hade upplånat dessa pengar. Men skatterna ha stigit, och det har också angivits av statsrådet såsom ett skäl och i länsstyrelsens avstyrkande angivits såsom ett skäl. Det bör dock erinras, att det oaktat var det blott tio städer här i landet, som hade lägre skatt än 8 kronor per skattekrona, inberäknat landstingsskatten. Göteborg tillhörde det tjugotal städer, som lågo mellan 8 och 9 kronor i skattehänseende. Man kan därför ej rimligen säga, att ens i skattehänseende Göteborgs stad var i jämförelse med flertalet städer mycket hårt ansträngd. Man kan ej säga, att lånets eventuella beviljande hade betytt en icke oväsentlig höjning av kommunens utdebitering, som cirkuläret säger, ty 120,000 kronor, amorterade och förräntade under en del år, kunde icke rimligen med den stora omfattningen av stadens skatteutdebitering bli mer än på sin höjd en bråkdel av ett skatteöre. Man kunde icke åberopa det skälet. Stadens ställning till denna fråga är nu den enligt ett beslut, som är fattat av stadsfullmäktige för någon tid sedan, att stadsfullmäktige bereda sig att gå in till statsrådet med förnyad framställning i ärendet till nästföljande års början, och i betänkandet skriver stadskollegiet i Göteborg, att det »bör betonas, att, därest Kungl. Maj:t fortfarande vidhåller sitt beslut om avslag å stadens låneframställning, staden ser sig nödsakad att bestrida kostnaderna för ifrågavarande byggnadsarbeten genom uttaxerade medel fördelade på ett visst antal, högst fem år, en anordning, som i skattehänseende skulle ännu mera betunga stadens invånare». Ett strängt tillämpande av cirkuläret, om statsrådet finner sig alltför bunden av det sätt, varpå länsstyrelserna i sina respektive orter behaga tolka cirkuläret, kan leda till att det blir en hårdare skattetunga på vissa håll, även i sådana fall, då man enligt allmänt erkänd praxis anser sig ha rätt här i landet att taga upp lån för ifrågavarande ändamål.

Jag har i min interpellation åberopat ytterligare ett skäl, som jag bara med några ord skall beröra, och det är, att i arbetslöshetstider borde det kunna anses rimligt, att kommunerna sätta i gång arbeten. Jag vill erinra om att någon kort tid, innan statsrådets och regeringens cirkulär nådde kommunerna, hade från statens arbetslöshetskommission kommit ett cirkulär, som påyrkade, att kommunerna skulle sätta i gång reservarbeten i rätt betydande omfattning och det gällde speciellt de stora kommunerna med relativt god och välordnad ekonomi. Nu är det ju en sak att sätta i gång reservarbeten men en annan sak är att sätta i gång sådana arbeten, som man ur stadens eller kommunens synpunkt anser vara redan nu ovillkorligen nödvändiga och nyttiga. Man behöver bygga skolor, man behöver bygga broar, bibliotek o. s. v., alltså sådana saker och ting, som nödvändigtvis böra göras förr eller senare. Det har av många ansetts, att det skulle vara lämpligt att just i en arbetslöshetsperiod sätta i gång sådana arbeten, en uppfattning, varom både teoretiker, politiker och praktiska industrimän i en viss utsträckning varit eniga. Jag skall tillåta mig citera ett uttalande av professor Myrdal i hans arbete »Sveriges väg genom penningkrisen».

*Ang. provin-
gen av ansök-
ningar om
tillstånd att
med lånemedel
bestrida kom-
munala ut-
gifter.
(Forts.)*

Ang. prövnin-
gen av ansök-
ningar om
tillstånd att
med lånemedel
bestrida kom-
munala ut-
gifter.
(Forts.)

Där säger han bland annat följande: »Det bör icke få förekomma, att t. ex. kommunerna i större utsträckning inhibera planerade byggnadsföretag och därigenom direkt framskapa en arbetslöshet, vars offer de själva med statens hjälp ha att försörja», och han fortsätter: »Att ... ikläda sig avsevärda utgifter för arbetslöshetsunderstöd och eventuellt igångsättandet av särskilt tillskappade nödhjälpsarbeten för att ta hand om en arbetslöshet direkt uppkommen genom att kommuner och stat inställt offentliga arbeten, vilka normalt ingå i deras planer — — — — —, är naturligtvis knappast välbetänkt.»

Ja naturligtvis! Det är många som vilja instämma i detta. Det glädde mig, när jag i ett citat i en Göteborgstidning fann, att en av de främsta bankmännen här i landet, ledaren för en av de fyra storbankerna, hade yttrat följande:

»Ett fortsatt igångsättande av allmänna arbeten vore synnerligen önskvärt, särskilt sådana, för vilka kostnaderna kunde bestridas med lånemedel, t. ex. fortsatt järnvägselektrifiering, byggandet av kraftverk, vägar och broar m. m., men även andra arbeten, som kunna ge sysselsättning åt folk», allt i avsikt, att man genom dessa åtgärder skulle kunna hjälpa svensk industri. Det är uppenbart, att om kommunerna sätts av regeringen på svältkur så att säga, när det gäller igångsättandet av betydelsefulla arbeten, och om regeringen skulle i avsevärt stor utsträckning i sin egen verksamhet inom staten göra detsamma, så är det en verklig björntjänst åt svenskt näringsliv. Jag skulle därför vara glad, om man ändå kunde tolka statsrådets uttalande så, att statsrådet även skulle vara benägen att svara nej på den fråga, som jag formulerat så här beträffande arbeten i arbetslöshetstider: Nödgas man tolka statsrådets uttalande i cirkulärskrivelsen så, att statsrådet i ett sådant fall, då kommunens allmänna ekonomiska ställning är god, fastän till äventyrs skatten stigit, icke ämnar medgiva låns upptagande? Jag har en viss förhoppning om ett nej på denna fråga, när det gäller igångsättandet av arbeten under arbetslöshetstider, därför att statsrådet och regeringen ha ju ändå gått in principiellt för frågan om t. ex. beredskapsarbeten. Vidare har statsrådet i årets remissdebatt gett uttryck åt sin glädje över att mycket betydande arbeten ändå igångsatts genom de anslag, som då funnos inom budgetens ram. Han gav tillika uttryck åt sin glädje över att en stad som Stockholm hade i så stor utsträckning enligt årets budgetplan igångsatt betydande arbeten. Man skulle vilja hoppas, att under sådana omständigheter herr statsrådet och regeringen i övrigt skulle anse sig kunna tillstyrka, att när kommunerna söka vidtaga sådana åtgärder, som göra, att folk inom kommunen kunna i större utsträckning bibehållas vid arbetsförtjänst, man icke ökar arbetslöshetsköerna utan snarare bidrager till att minska dem.

Jag skulle till slut vilja framföra en mera principiell anmärkning. Vår kommunala självstyrelse är ju mycket gammal. Den har vuxit sig stark under de sista sjuttio åren och blivit en betydande faktor i svenskt politiskt och socialt liv. Jag undrar, om inte denna vidsträckta kommunala självstyrelse, denna samverkan ifrån kommunernas sida till allmänt gagn rent av är en av de allra värdefullaste tillgångar, vi överhuvud taget ha i det svenska samhällslivet, och jag undrar, om det icke — med utgångspunkt ifrån detta — skulle vara klokt av regeringar — vilken färg de än må hava — att låta kommunerna arbeta i fred med sina uppgifter i så stor utsträckning som möjligt. Kontroll erfordras uppenbarligen alltid, men jag tror inte det är lyckligt, om regeringar alltför mycket uppträda som mentorer för kommuner. Det vore nog bättre, lyckligare och värdigare, ifall man mera litade på kommunernas vilja och omdöme att själva bedöma såväl uppgifterna som den ekonomiska begränsning, som förefinnes för dem i att kunna fullgöra det eller det.

Finns det ändå icke hos herr statsrådet och chefen för finansdepartementet såsom gammal demokrat ett ganska betydande gensvar för den uppfattning,

som jag i denna punkt gjort mig till talesman för? Jag tror, att så är förhållandet, och jag vill därför uttala en vördsam förhoppning, att, vid handläggandet av kommunernas framställningar till regeringen, herr statsrådet skall i största möjliga grad söka tillmötesgå deras framställningar och icke onödigt mästra finansiellt och ekonomiskt välbalanserade kommuner i deras kommunala och ekonomiska åtgärder.

Ang. prövningen av ansökningar om tillstånd att med lånemedel bestrida kommunala utgifter.

(Forts.)

Herr statsrådet **Hamrin**: Herr talman! Jag har haft anledning och tillfälle ett par gånger i denna kammare att ge uttryck åt mina allvarliga bekymmer för utvecklingen i ekonomiskt hänseende för kommunerna i detta land. De undersökningar i detta avseende, som jag låtit vidtaga men som ännu icke äro slutförda, giva mig anledning att understryka de av mig förut uttalade farhågorna. Jag skall tillåta mig, herr talman, att i någon mån belysa detta, utan att jag gör anspråk på att de siffror, jag här framlägger, äro till fyllest för att man skall kunna bilda sig själv en uppfattning om eventuella åtgärder beträffande frågan om vad som kan och behöver göras med avseende på nyssnämnda utveckling.

När jag inom finansdepartementet förra året tog del av de framställningar, som gjordes om skatteutjämningsbidrag, kom jag till det resultatet, att med tillämpning av gällande lag och förordning skulle till kommunerna överlämnas i runt tal ett belopp av 5,800,000 kronor. För närvarande pågår undersökning på basis av förra årets uppdebitering, och denna preliminära undersökning ger vid handen, att ungefär en tredjedel av landets kommuner — närmare bestämt 850 stycken — kommit in med krav på skatteutjämningsmedel. Det är alltså ungefär en tredjedel av landets kommuner, som nu anse sig uppfylla — och på några få undantag när också göra det — bestämmelserna för att få sådant utjämningsbidrag.

Vi ha också inom finansdepartementet kommit så långt att vi gjort en utredning och upprättat en tablå över hur det skulle komma att ställa sig i dessa kommuner, sedan tillgängliga medel ur skatteutjämningsfonden äro utdelade snart sagt till sista öret. Denna utredning visar, att resultatet blir det, att omkring 630 kommuner, sedan utjämningsbidraget blivit lämnat, i alla fall få en utdebitering av lägst 11 kronor och 1 öre och upp till 14 kronor. Därefter kommer ett 90-tal kommuner med upp till 15 kronor, ett 30-tal med upp till 16 kronor i utdebitering. Sedan minskar antalet, men det finns kommuner, som få bära en verklig utdebitering av över 20 kronor — jag upprepar det ännu en gång — sedan skatteutjämningsbidraget är utbetalat. Ibland dessa kommuner finns det även ett fåtal städer.

Det är ju uppenbart, att jag blivit orolig, när jag sett dessa siffror och märkt den begränsning av resurserna, och de möjligheter som Kungl. Maj:t har till sitt förfogande för att stödja och hjälpa de skattetyngda kommunerna. Dessa siffror, som jag nu åberopar, ha således icke alls lugnat mig utan tvärtom. Om jag så undersöker motsvarande förhållande beträffande städerna, så finner jag, att det för år 1930 var en genomsnittlig utdebitering av 6.89 per skattekrona och att motsvarande siffra för år 1931 hade stigit till 7.29. Enligt de rapporter, som nu inkommit och som grunda sig på vårens deklarationer, är det uppenbart, att den genomsnittliga siffran kommer att stiga ytterligare.

Jag vill i detta sammanhang endast erinra den ärade interpellanten om att den stad han företräder här i kammaren har redan nu en utdebitering, som är åtskilligt högre än genomsnittsdebiteringen i landets städer. Skulle jag fästa avseende vid vad en framstående kommunalman i Göteborg, vilken är — om jag icke misstager mig — politisk meningsfrände till interpellanten, för

Ang. prövning
gen av ansök-
ningar om
tillstånd att
med lånemedel
bestrida kom-
munala ut-
gifter.
(Forts.)

kort tid sedan påpekat i sammanhang med det överskott som denna stad hade, skulle jag kunna säga, att det kanske icke kan förhindras, att utdebiteringen i Göteborg stiger till över 10 kronor eller däromkring.

Jag tror sålunda inte, herr talman, att det finns någon anledning att frångå innehållet i det cirkulär, som på min hemställan utsändes till kommunerna under loppet av föregående år.

Den ärade interpellanten gjorde också vissa jämförelser beträffande ökningen av kommunernas skuldbörda och av deras tillgångar, och han påpekade, att även om skuldbördan för kommunerna stigit, så ha tillgångarna ökat så mycket mer. Ja men, mina herrar, det är väl inte så man skall räkna, utan man skall också taga hänsyn till i vad mån dessa skulder åsamkats på grund av att pengar nedlagts i sådana företag, som äro räntabla eller som överhuvud taget icke lämna någon avkastning alls. En person kan t. ex. ha betydande tillgångar, men det kan i alla fall vara så, att han — om jag får använda ett vulgärt uttryck — inte har någonting att leva på ändå. Det är detta man måste taga hänsyn till, då man åberopar de siffror som interpellanten nämnde och gör gällande, att bara tillgångarna stiga, är det ju inte så farligt. Jag tror, att jag skulle kunna visa herr Sjödahls exempel på att det finns mycket skattetyngda kommuner, sådana som verkligen befinna sig i ett läge, som är synnerligen prekärt men som ha jämförelsevis små skulder eller i varje fall stora tillgångar i förhållande till sina skulder.

Nu frågade interpellanten mig vad man skall göra, om icke Kungl. Maj:t lämnar en kommun tillstånd att medelst upplånade medel bestrida vissa kostnader. Jag har påpekat i det s. k. sparsamhetscirkuläret och även i mitt interpellationssvar, att om medlen skola användas till ett företag, som icke oundgängligen behöves, så bör naturligtvis inte kostnaden därför bestridas med upplånade medel. Likaså har jag tillrätt ett uppskov, då det är fråga om ett företag, ett byggnadsföretag eller dylikt, som det visserligen är av behovet påkallat att fullfölja men som i alla fall kan uppskjutas till lämpligare tid och lämpligare förhållanden. Häremot göres då den invändningen, att detta är en inskränkning i kommunernas möjlighet att igångsätta arbeten under nuvarande brydsamma tider, då arbetslösheten är så stor. Jag har såväl i sparsamhetscirkuläret som i mitt svar i dag påpekat, att naturligtvis skola de samhälleliga förpliktelserna uppfyllas. Och däri synes mig också ligga något, som pekar i den riktningen, som jag i varje fall åsyftar, att det till dessa förpliktelser ju hör att igångsätta de företag, som måste påbörjas, exempelvis uppförandet av eventuella byggnader, vilka äro nödvändiga.

Jag önskar i detta sammanhang icke diskutera ett speciellt fall. Interpellanten har emellertid — visserligen mycket opartiskt — redogjort för ett sådant speciellt fall, där länsstyrelsen avstyrkt men de kommunala myndigheterna tillstyrkt en framställning. Jag kanske därför blott bör erinra om att denna framställning gjordes och utredningen fullföljdes under en tid, som jag betraktar som i ekonomiskt hänseende lugnare och bättre än den situation, vari vi för närvarande befinna oss och på vilken man enligt min mening icke nu ser någon ljusning. Det synes mig också vara ett gott exempel, om våra städer iakttaga sparsamhetens regler, så långt detta är möjligt, såväl på det ena som på det andra området. Detta innebär givetvis icke något frångående från principen om kommunernas urgamla rätt till självhushållning och till självbestämning här i vårt land, men när riksdagen lagt denna prövningsrätt i Kungl. Maj:ts händer, så måste det också tillkomma Kungl. Maj:t att i varje särskilt fall pröva, huruvida en sådan inskränkning är av behovet påkallad. Vi behöva bara gå till ett av våra grannländer för att få se, hur det kan gå, där självbestämningensrätten är oinskränkt.

Herr Wagnsson: Herr talman! Jag har begärt ordet för att få instämma i några synpunkter, som från interpellantens sida ha framförts såväl i den av honom framställda interpellationen som i det anförande han här nyss höll.

När det cirkulär, som interpellanten åsyftar, utsändes, i vilket det hette, att strängare regler skulle iakttagas vid prövning av ansökningar om tillstånd att med lånemedel bestrida kommunala utgifter än som under senare år tillämpats, är det rätt naturligt om man i kommunalt intresserade kretsar ställde till sig frågan, vad innebörden i detta cirkulär skulle vara. Nu har herr finansministern här lämnat ett svar, som i vissa delar kanske inte är så lätt att tolka, därför att det är synnerligen vagt formulerat, men mot vilket inte heller, såvitt jag förstår, några bärande invändningar kunna göras.

Finansministerns maning till sparsamhet är naturligtvis i mycket hög grad motiverad. En sådan maning är alltid motiverad och den är särskilt motiverad i hårda tider. Sparsamhet kan naturligtvis i vissa fall bli missriktad, och det föreföll mig som om, efter den replik, som finansministern nyss lämnade interpellanten, man kunde draga den slutsatsen, att en viss, alltför strängt frampressad sparsamhet skulle kunna medföra vissa risker. Om en utgift nämligen är nödvändig och oundgängligen nödvändig inom de allra närmaste åren, men den kan skjutas på nästa år, så synes det mig vara ett önskemål, att denna utgift, för den händelse den påverkar arbetsmarknaden i någon nämnvärd mån, icke uppskjutes. Jag skall illustrera vad jag syftar på genom att anförä ett konkret exempel.

Det landsting, som jag har äran tillhöra, beslöt i höstas enhälligt att igångsätta en nybyggnad eller ombyggnad av lasarettet i min hemstad. Förut hade, vid inspektion där av generaldirektören i medicinalstyrelsen, det visat sig, att detta lasarett av honom utdömdes. Och i en skrivelse från honom påpekades det, att en del av lasarettet, särskilt den övre våningen, var av sådan beskaffenhet, att den på honom gjort ett mycket pinsamt intryck. I händelse av eldsvåda finnas icke tillräckliga säkerhetsanordningar, och detta kunde medföra, som han uttryckte det i sin officiella skrivelse, en fruktansvärd olycka. Han ställde också i utsikt, att denna avdelning skulle stängas, om det inte ifrån landstingets sida vidtogs några åtgärder för att åstadkomma rättelse. Landstinget beslöt också enhälligt att gå in för en omfattande ombyggnad. För närvarande ligger under Kungl. Maj:ts prövning en ansökan från landstingets sida om upptagande av ett lån för detta ändamål. Denna framställning är tillstyrkt av såväl länsstyrelsen som medicinalstyrelsen.

Jag har förut i denna kammare haft tillfälle belysa det fruktansvärda förhållande i fråga om arbetstillgång, som råder i Oskarshamn. Det är tydligt att varje lättnad på arbetsmarknaden, hur liten den än är, måste anses såsom synnerligen välkommen. Jag vågar därför uttrycka den bestämda förhoppningen, att de uttalanden, som ifrån herr finansministerns sida här ha gjorts, icke kunna tagas till intäkt för ett förvägranande av en låneansökan, vilken, om den bifalles, skulle medföra vissa bestämda förbättringar i fråga om tillgången på arbetstillfällen i min hemort.

Det är dock ur alla synpunkter bättre, om man kan bereda folk den sysselsättning, som de kunna få, på den öppna arbetsmarknaden i stället för att inpressa dem i det statliga nödhjälpsarbetet. Jag avser naturligtvis inte med detta anförande att av herr finansministern begära något svar på frågan om hur man inom regeringen tänker behandla denna ansökan, men jag har velat begagna detta tillfälle för att rikta en varm vädjan till herr finansministern att taga all möjlig hänsyn till de av mig berörda förhållandena, då denna framställning kommer att avgöras.

Ang. prövningen av ansökningar om tillstånd att med lånemedel bestrida kommunala utgifter.
(Forts.)

Ang. prövnin-
gen av ansök-
ningar om
tillstånd att
med lånemedel
bestrida kom-
munala ut-
gifter.
(Forts.)

Herr Sjö Dahl: Herr talman, mina herrar! Det förekom, som det tycktes, ifrån herr statsrådets sida några rättelser av mitt anförande. Den ena gällde det, att statsrådet uttalade, att skatten skulle för närvarande i Göteborg vara högre än medeltalet svenska städers. Detta beror uppenbarligen på det mycket vanliga fel, som man gör och som en göteborgare har god kännedom om, att man, då man jämför kommunalskatten för Göteborg med den för övriga svenska städer, inte erinrar sig att Göteborg står utanför landstinget. Detta betyder, att man för de övriga svenska städerna, utom de sex största, måste tillägga landstingsskatten. Då jag emellertid gjort mina jämförelser, har jag räknat med städernas skatt plus landstingsskatten, och enligt den beräkningen förhåller det sig så, som jag sade, att det bara fanns tio svenska städer, som hade lägre skatt än åtta kronor, landstingsskatten inberäknad, och att den näst kommande gruppen, som hade mellan 8—9 kronor, omfattade 20 svenska städer, däribland Göteborg. Men vi ha ju åtskilligt fler städer än dessa 30 svenska städer. För några år sedan gjorde jag en beräkning, som visade, vill jag minnas, att det var endast cirka 10—12 svenska städer, som hade lägre skatt än Göteborg.

Det var vidare en annan rättelse, som herr statsrådet ansåg sig böra göra — det kanske inte var någon direkt rättelse utan endast en erinran om vad som var herr statsrådets mening. Herr statsrådet ansåg nämligen, att kommunernas tillgångar visserligen ha stigit mer än skulderna, men då det inte gällde räntabla tillgångar, vore det inte så värst mycket att tala om. Jag har principiellt en annan uppfattning. Jag är lika övertygad i detta fall som när man talar t. ex. om ett vackert hem, som en person har. Med de inventarier utav skilda slag, varav det består, utgör detta hem en utomordentligt värdefull tillgång för vederbörande, även om dessa inventarier inte rendera vederbörande något alls. Jag är övertygad om att kommuner, som ha rikliga tillgångar, även om de äro oräntabla, befinna sig i en utomordentligt förmånlig ställning och utgöra ett bevis på det svenska folkets nit och omtanke i kommunala ting. Men jag vill speciellt vad Göteborg beträffar erinra om, att det ju är på det sättet att för närvarande endast en femtedel av den stadens skuld utgöres av sådan skuld, som betalas med skattemedel. Resten betalas av de industriella anläggningarna, bostadsfastigheterna och annat, och påvila icke skattebetalarna — således en betydande fördel till skillnad mot förr i tiden.

När herr statsrådet anmärkte, att det säkert finns mycket betryckta landsortskommuner och även stadskommuner, måste jag säga, att jag är den siste, som vill förneka att läget kan vara sådant. Men jag tycker, att herr statsrådet inte behöver resonera på det sättet, att eftersom så och så stor bråkdel av landets kommuner ha verkligt dålig ekonomi, skola vi också taga de kommuner hårt i öronen, som i alla fall ha en god och välordnad ekonomi. Det är detta sista, som jag inte tycker är nödvändigt.

Med den erfarenhet jag har om kommunal verksamhet undrar jag verkligen, om man inte i allmänhet i de svenska kommunerna — undantagen bara bekräfta regeln — reagerar mycket starkt inför en skatteökning, vänder på slantarna och drar sig för utgifter. Herr statsrådet kan kanske känna till ett och annat undantagsfall, men det är väl med dessa som med en och annan brottsling i ett samhälle — människornas majoritet blir inte brottslig, därför att det finns en viss procent, som är det. Och kommunerna behöva väl inte hållas efter i allmänhet, därför att en och annan kommun inte tillämpar ekonomiskt sunda principer. Det är på denna punkt som jag är litet orolig att herr statsrådet låter locka sig eller i framtiden kan låta locka sig till ett något för hårt tillvägagångssätt gentemot det stora flertalet av Sveriges ekonomiskt rätt välbalanserade kommuner, beroende på att det även bland kommunerna liksom bland människorna finns en och annan slarver.

Det har nämnts förut och det upprepades ifrån herr statsrådets sida nu, att man kunde uppskjuta igångsättandet av ett företag till lämpligare tillfälle. Det är emellertid just på den punkten som jag för min del anser, att en tid, då verkligt stor arbetsbrist råder, är en lämplig tidpunkt för att sätta igång med nyttiga och nödiga arbeten. Herr statsrådet är icke konsekvent på den punkten, och lyckligtvis vittnar ändå årets budget om att det finns fullt av brister i konsekvens vid handläggandet av dessa ting ifrån herr statsrådets sida. Herr statsrådet har nämligen i budgeten uppfört en del arbeten, och andra ha kommit till sedan riksdagens början. Budgetens utgiftssida har på denna punkt ökat även på grund av riksdagens beslut. Jag undrar, om man inte, fastän jag inte kan erinra mig ordalagen, i åtskilliga framställningar ifrån herr statsrådets sida kan läsa den motiveringen, att det är lämpligt att få sådana arbeten till stånd *nu*. Vad skall det annars vara för motiv för att anordna t. ex. beredskapsarbeten?

Ang. prövningen av ansökningar om tillstånd att med lånemedel bestrida kommunala utgifter.
(Forts.)

Herr statsrådet har vidare sagt, att de samhälleliga förpliktelserna emellanåt kunna motivera att man måste tillåta kommuner att få låna. Ja, men då uppstår den frågan: vem skall avmäta dessa samhälleliga förpliktelser? Jag undrar, om inte demokratiens princip ändå måste medföra, att man i det stora hela i allmänhet får lita till kommunernas egna åtgöranden. Är det så, att kommunerna ha en relativt god ekonomi, låt dem då själva bestämma vad som ur deras synpunkt är en samhällelig förpliktelse. Jag är rädd för herr statsrådets cirkulär av en anledning, och det är den, att om en länsstyrelse, med åberopande av detta papper från Kungl. Maj:t, förklarar i sitt yttrande över en låneansökning, att det ifrågasatta arbetet kan uppskjutas, herr statsrådet då kanske skall känna sig nödgad att följa den länsstyrelse, som sålunda åberopar herr statsrådets eget cirkulär. Ur Göteborgsfallet har jag tyckt mig kunna utläsa något sådant. Men jag hoppas även härvidlag på herr statsrådets fortsatta inkonsekvenser!

Herr statsrådet yttrade härefter, liksom han så ofta har gjort, vackra ord om sparsamheten såsom regel. Jag erkänner fullt och helt denna regel, men det finns en sparsamhet, som kan kosta mera än man vinner med densamma, en sparsamhet, som ökar arbetslösheten. Jag undrar, om man inte ofta får betala det slaget av sparsamhet för dyrt. Det är ändå inte bara fråga om att räkna vad en sak kostar i pengar, det gäller också att taga hänsyn till hur arbetslösheten moraliskt påverkar människor. Jag tror — och därvidlag åberopar jag professor Myrdal såsom teoretisk auktoritet, och jag skulle även kunna tillägga professor Ohlin — att det kan vara klokt att igångsätta arbeten från kommunernas och statens sida i sådana tider som dessa.

Jag vill endast uttala den förhoppningen, att de insatser, som kommunerna, i stark känsla av sina förpliktelser mot framtiden, göra i form av arbeten, vilka de anse vara nyttiga nu och i framtiden och vilka förhindra en eljest säker ökning av arbetslösheten, att dessa insatser skola från herr statsrådets sida behandlas med all den välvilja, som de verkligen förtjäna.

Herr statsrådet **Hamrin**: Herr talman! Jag vill endast erinra, att det s. k. sparsamhetscirkulär, som man här talat om, riktades till samtliga rikets kommuner — det var inte adresserat till någon särskild av dem. Jag förstår då inte det resonemang, som herr Sjö Dahl här för, att detta cirkulär i och för sig skulle vara överflödigt och icke motiverat. Jag har redan anfört en del siffror, som tala sitt tydliga språk och som visa, att en verklig sparsamhetspolitik är nödvändig inom kommunerna. Det blir sannolikt så, att alla medel, som finnas tillgängliga i den s. k. skatteutjämningsmedelsfonden, i år komma att få tagas i anspråk för att tillgodose det utjämningsbehov, som föreligger enligt de nuvarande bestämmelserna. Det finns i fonden något över 7.5 miljoner kronor. För-

Ang. prövning-
gen av ansök-
ningar om
tillstånd att
med lånemedel
bestrida kom-
munala ut-
gifter.
(Forts.)

ra året utdelades i skatteutjämningsbidrag tillhopa 5.8 miljoner kronor. I år kommer det förstnämnda beloppet tydligen att gå åt i sin helhet.

För att de ledamöter av kammaren, som äro här närvarande, inte skola få det intrycket, att jag på något sätt skulle ha ställt Göteborgs stad i någon strykklasse, vill jag endast tillägga, att det särskilda fall, som givit anledning till denna interpellation, är av mycket ringa betydelse för Göteborg. Göteborgs stad har nämligen under de senaste åren, åren 1926—1930 — för år 1931 har jag inga siffror tillgängliga — fått Kungl. Maj:ts tillstånd till större upplåning än någon annan stad i detta land.

Herr Björnsson: Herr talman! I det anförande jag nu kommer att hålla har jag ingen anledning att beröra de intressen, som här hava företrätts av herr Sjö Dahl och herr Wagnsson, men jag vill begagna tillfället att säga ett par ord om detta ärende.

Herr finansministern har här framhållit, att sparsamhetsdirektiv äro mycket väl befogade, och jag vill hålla med honom om att de i allmänhet äro det i allra högsta grad. Men jag undrar, om inte sådana sparsamhetsdirektiv, när de riktas till kommunerna, skulle vara mera till gagn och nytta, ifall de komme under goda tider än när de komma under onda tider. Den nuvarande krisen är ju säkerligen, om inte föranledd, så i varje fall i väsentlig grad förvärrad genom brist på ömsesidigt förtroende och brist på förtroende för framtiden. Mig förefaller det självklart, att om det kommer ut ett cirkulär av den beskaffenhet, som här har debatterats, kan detta vara ägnat att minska tilltron även på håll, där det inte är sakligt motiverat. Jag beklagar, att våra kommuner äro av lagstiftningen helt förbjudna att fondera medel under goda tider för behov under sämre tider. Jag tror, att det skulle vara mycket lyckligt, om kommunerna hade en sådan rättighet. När man nu under goda tider söker hålla debiteringen nere på lägsta möjliga nivå och söker sänka den så snart detta kan ske, kommer man självfallet i det läget, att en skattehöjning blir alldeles ofrånkomlig, när tiderna börja försämrast och skatteunderlaget sjunker, även om kommunen inte på minsta sätt vidgar sin verksamhet genom åtgärder, som kunna vara socialt berättigade. Efter min uppfattning skulle det vara synnerligen lyckligt, om man kunde åstadkomma en skatteutjämning på det sätt, som jag här har antytt, att man under goda tider hade möjlighet att fondera medel på annan väg än som man nu kan göra det, nämligen genom en smula konstgrepp.

Beträffande statens kontroll över kommunernas låneverksamhet vill jag säga, att åtminstone jag inte önskar, att den skall försvinna. Däremot skulle jag anse, att det vore lyckligt, om man kunde få fram en mycket stabil praxis. Det har för inte alltför längesedan förekommit en ändring i praxis, som gör, att man i det praktiska kommunala arbetet känner sig ganska osäker. Den förändringen ligger däri, att man numera i årsbehovet inlägger en annan mening än man tidigare gjort. Det är självklart, att jag inte vill göra mig till tolk för den uppfattningen, att löpande utgifter skola bestridas med lån, inom kommunerna lika litet som inom statens verksamhet. Men om man helt plötsligt börjar att i årsbehovet lägga in något annat och mera än man tidigare har gjort, är det uppenbart, att detta faktiskt beskär lånemöjligheterna. Nu räknar man t. ex., att en kommun inte får för en folkskolebyggnad upptaga ett lån att amorteras under den tid, då skolan beräknas kunna förbliva i användning, utan detta lån skall vara slutamorterat, innan nästa folkskola behöver byggas — en beräkning, som enligt sakens natur givetvis alltid är mycket osäker. Sedan kan ju, även om man har denna uppfattning om vad som menas med ett rimligt årsbehov, detta leda till rätt besynnerliga tillämpningar. Den stad, som jag tillhör, köpte ett gammalt lasarett för att möjliggöra byggande av ett nytt länslasarett. Det var 40 år gammalt, och det var redan en gång helt och hållet

amorterat. Vi begärde att få verkställa upplåning för att betala det. Vi upp- *Ang. prövning- gen av ansök- ningar om tillstånd att med lånemedel bestrida kom- munala ut- gifter.*
 gävo då, att det skulle användas till skola och begärde att få en amorterings-
 tid på 30 år eller något sådant — jag kan nu inte exakt uppge siffran. Vi
 fingo då det beskedet, att eftersom en stad av Borås' storlek ungefär en gång
 vart tjugonde år behöver bygga en ny folkskola, skulle lånet amorteras på 20
 år. Det var nu huvudsakligen till en flickskola, som vi skulle använda huset
 — dessutom till bibliotek och dylikt. Villkoret om amorteringstiden gjorde,
 att vi fingo ofördelaktigare villkor än vi eljest skulle ha kunnat få. På den
 tiden var nämligen lånemarknaden sådan, att man fick lägre ränta, ju längre
 tid man ville binda ett lån.

Jag menar, att det skulle vara rätt lyckligt, om man så småningom kunde
 komma fram till en rimlig praxis, men också en fast praxis. Jag förstår na-
 turligtvis, att skatteutjämningsproblemet framför allt för landskommunernas
 del men även beträffande vissa stadskommuner är synnerligen prekärt, och det
 skulle vara synnerligen lyckligt, om man kunde få det löst, så att man inte be-
 hövde skicka ut extra sparsamhetscirkulär.

Vid föredragning av sammansatta konstitutions- och bevillningsutskottets
 memorial nr 2, angående ersättning åt av utskottet anlitat biträde, bifölls vad
 utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs och bordlades på begäran Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade
 proposition nr 267.

Herr Örne väckte en motion, nr 372, i anledning av Kungl. Maj:ts proposi-
 tion med förslag till förordning angående rätt för Konungen att åsätta särskild
 tullavgift.

Motionen hänvisades till bevillningsutskottet.

Anmälades och bordlades

första lagutskottets memorial nr 45, angående arvoden åt särskilda före-
 dragande inom första lagutskottet m. m.; och

jordbruksutskottets memorial nr 87, i anledning av remiss från andra kam-
 maren av väckt motion angående åtgärder för lindrande av jordbrukets kredit-
 svårigheter i vad den avser viss ändring i sparbankslagen m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens samman-
 träde avslutades kl. 5.13 e. m.

In fidem
 G. H. Berggren.